

IN MEMORIAM PROF. UNIV. DR. ILEANA OANCEA

O personalitate proeminentă și influentă în lingvistica românească

Mirela-Ioana BORCHIN-DORCESCU

Universitatea de Vest din Timișoara

DOI: <https://doi.org/10.35923/AUTFil.63.29>

Vara aceasta, în 12 august 2025, a trecut la cele veșnice Distinsa Doamnă Prof. univ. dr. emerit ILEANA OANCEA, lingvist de primă linie, romanist și stilistician de anvergură internațională, care a slujit exemplar Universitatea de Vest din Timișoara, încă din momentul asumării unui destin academic. A aderat cu entuziasm la înaltele standarde ale instituției de învățământ superior în care s-a integrat firesc, corespunzând, prin înclinațiile native și formația intelectuală foarte serioasă, tuturor acestora. Inteligentă, cultă și devotată ideii unei construcții academice dinamice, a contribuit substanțial, prin modul în care s-a implicat în ambientul universitar, într-o perioadă cu multe încercări și orientări spectaculoase, la dezvoltarea europeană a Universității. A desfășurat variate și utile activități în domeniul său de specialitate, având însă abilitatea unor inițiative propulsoare nu doar în lingvistică, ci și în administrația de înalt nivel, abilitate dublată de forța de a transpune cu succes în realitate cele mai îndrăznețe proiecte. În acest scop, și-a valorificat inclusiv propriile relații cu personalități internaționale de excepție, dobândite și întreținute extrem de serios, cu incontestabilă-i fidelitate. De aceea, s-a bucurat de o aleasă apreciere în FLIFT și UVT, dar și în universitățile partenere din București, Cluj, Iași, Sibiu, Craiova, Arad, din străinătate (Udine, Graz, Innsbruck, Anvers) sau chiar din Timișoara (Tibiscus), iar plecarea domniei-sale din această lume este sincer regretată de toți cei ce au cunoscut-o, au prețuit-o și au îndrăgit-o, în cele peste șase decenii în care a fost prezentă în elita universitară.

Doamna Prof. univ. dr. Ileana Oancea s-a născut la Oradea, în 9 iulie 1940, într-o familie de intelectuali. Tatăl său era medic, iar mama profesoară. A avut doi frați: o soră, Rodica, și un frate, Gheorghe. Ileana și Rodica au îmbrățișat profesia mamei, devenind profesoare, în vreme ce fratele lor, urmând modelul tatălui, s-a dedicat medicinei.

Studiile și le-a început la Oradea, unde figurează inclusiv ca liceană, la Liceul de fete. Absolvă însă în Timișoara liceul, cunoscut actualmente drept Colegiul Național Bănățean, în 1957. Între 1957 și 1962, urmează Facultatea de Filologie la Timișoara, în cadrul Institutului Pedagogic de 5 ani. Este absolventă cu diplomă de merit, reținută în Universitate pentru meritele din anii facultății. Prin urmare, în 1962, Doamna Ileana Oancea și-a început reductibila carieră universitară ca asistent al marelui Profesor G. Ivănescu, față de care a manifestat tot timpul vieții o imensă recunoștință, străduindu-se să respecte, și în urma mutării Profesorului de la Timișoara la Craiova, exigențele și stilul de muncă însușite de la Magistrul său. În 1976, și-a susținut teza de doctorat, intitulată *Sistemul temporal al verbului în dacoromâna de nord*, sub conducerea Academicianului Alexandru Graur.

Lingvist poliglot, foarte bun cunoscător al italienei, spaniolei, francezei și germanei, cu lecturi vaste și temeinice și cu notabile contribuții în domeniul romanisticii, Doamna Prof. univ. dr. Ileana Oancea a devenit curând titulară a cursului de romanistică, pe care l-a susținut cu succes până la pensionare, în paralel cu alte cursuri, cum ar fi cel de stilistică ori cel de poetică, despre discursul liric românesc. Înzestrată nu doar cu aptitudini didactice, ci și de cercetare, dar, mai ales, cu o voință ieșită din comun și cu o capacitate rară de a stabili și întreține relații cu cele mai renumite personalități lingvistice ale vremii sale, Doamna Profesoară s-a afirmat și s-a impus rapid ca un nume de neocolit în bibliografiile de lingvistică, naționale și internaționale. Îi datorăm, de aceea, o operă lingvistică de remarcabilă valoare, compusă din:

- cărți de autor: *Istoria stilisticii românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988; *Romanitate și istorie. Epistemă clasică și literarizare*, Timișoara, Editura de Vest, 1993; *Semiostilistica. Unele repere*, Timișoara, Editura Excelsior, 1998; *Lingvistică romanică și lingvistică generală. Interferențe*, Timișoara, Editura Amarcord, 1999; *Poezie și semioză*, Timișoara, Editura Marineasa, 1999; *Despre noosferă. O construcție a memoriei*, Timișoara, Editura Excelsior, 2005.

- cărți în colaborare: *Crestomație românească. Texte de limbă literară*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978 (în colaborare cu Ștefan Munteanu, Doina David și Vasile Țâra); *Schiță de istorie a romanității*, Timișoara, Editura Excelsior, 2002 (în colaborare cu Luminița Panait); *Ștefan Munteanu – 85. Referințe critice*, Timișoara, Editura Amphora, 2005 (în colaborare cu Doina David și Vasile Țâra); „*Toate problemele culturii și toate formele ei sunt și ale noastre*”. Studii și articole, Timișoara, Editura Mirton, 2019 (în colaborare cu Nadia Obrocea).

- cursuri universitare: *Lingvistică generală și comparată. Elemente de filologie romanică*, Partea I, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1979; *Filologie romanică. Școala geneveză. Prezentare generală și texte alese*, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1980; *Lingvistică generală și comparată. Elemente de filologie romanică*, Partea a II-a, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1982; *Stilistica literară românească. Privire istorică și texte alese*, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1984 (în colaborare cu Ștefan Munteanu); *Romanitate și istorie*, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1992.

Doamna Prof. univ. dr. Ileana Oancea și-a pus semnătura pe foarte numeroase studii, articole și recenzii, publicate în țară și în străinătate, în reviste de prestigiu. De exemplu: „*Problèmes concernant la formation des mots en roumain*” în *Revue roumaine de linguistique*; „*Poezie și semioză*” în *Limbă și literatură*; de asemenea, a fost colaborator prodigios al AUT (Seria Științe filologice), al revistelor *Quaestiones Romanicae*, *Philologica Banatica* și *Orizont*, dar și la numeroase volume colective, multe dintre ele cu caracter omagial (v. cele dedicate lui Ștefan Munteanu și G.I. Tohăneanu). Noutatea perspectivei, densitatea informațională, perspicacitatea dovedită în concepție, creativitatea și claritatea expunerilor, eleganța limbajului, finețea clasică și multe altele au caracterizat o amplă activitate științifică, de importanță majoră pentru tendințele lingvisticii actuale.

În virtutea admirabilului său palmares didactic și de cercetare, Doamna Profesoară Ileana Oancea a condus, din 1995, și doctorate, girând afirmarea unor tineri cercetători, mai cu seamă în mediul academic. Între doctoranzii Doamnei Profesoare s-au aflat

numeroase cadre didactice de la Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din Timișoara: Georgiana Badea, Adina Tihu, Mariana Pitar, Mirela Boncea, Nadia Obrocea, Monica Huțanu, Emina Căpălnășan, Elena Sandu; ori de la alte facultăți din UVT (Ioana Vid, Ioana Bănăduc, Cosmina Bârgău) sau din alte universități din țară (București, Cluj, Sibiu, Arad, Craiova – Oana Boc, Voica Radu etc.).

Generozitatea față de tinerii săi colaboratori a fost de-a dreptul impresionantă, mergând de la împărtășirea de cunoștințe, convingeri, perspective de abordare, sugestii ce decurgeau din ani mulți de frecventare a mediului academic, până la scrierea de cărți în colaborare. Astfel, Doamna Profesoară Ileana Oancea și-a așezat numele pe o carte fundamentală de romanistică alături de cel al Luminiței Panait, aflată în primii săi ani de activitate, și a transmis, în numele amândurora, mesaje penetrante, ce vădesc o experiență îndelungată de lectură, asimilare, cercetare și predare:

„Capacitatea României de a face istorie și în același timp de a dezvolta spații de cultură de importanță majoră pentru cultura europeană este caracteristica ei cea mai importantă. Romanitatea asta este în primul rând: un spațiu lingvistic și cultural polivalent. Ea reflectă, în ultimă instanță, destinul *unic* al latinei, puterea ei de a dăinui și de a transmite un mesaj spiritual.” (Ileana Oancea, Luminița Panait, *Schiță de istorie a romanității*, Ed. Excelsior, Timișoara, 2002, p. 19).

Mai târziu, apropierea Doamnei Prof. univ. dr. de colega noastră Nadia Obrocea a determinat o fericită conlucrare în conceperea și elaborarea de comunicări și studii științifice, precum și participarea lor „în echipă” la colocvii, conferințe și școli de vară. S-au făcut, astfel, primii pași spre scrierea unei cărți, în colaborare, sub cupola spiritului coșerian. Cartea, publicată la Ed. Mirton din Timișoara, în 2019, se intitulează „*Toate problemele culturii și toate formele ei sunt și ale noastre*”, titlul reprezentând un citat dintr-o replică a lui Eugen Coșeriu, extrasă dintr-un interviu, publicat, în 1984, în *Revista de istorie și teorie literară*. Apar în acest volum și contribuții individuale, dar preponderente sunt articolele cu dublă semnătură (Ileana Oancea și Nadia Obrocea): „Scriitori români de expresie franceză în traducere românească”; „Integralismul lingvistic în contextul culturii române”; „Centrul de studii integraliste de la Cluj”; „Eugeniu Coșeriu și Gheorghe Ivănescu. Mari concepte ale lingvisticii”; „Reflexii ale lingvisticii romanice în câmpul teoretic al integralismului lingvistic”; „Dincolo de retorică. Metafora în viziune integralistă”; „Mizeria și splendoarea traducerii. Modelul Coșeriu”; „Evoluție canonică și poeticitate”; „Anagramele lui Mihai Eminescu”; „«Ne-nțeles rămâne gândul...»”; „Despre noutatea liricii lui George Bacovia”. Din parcurgerea titlurilor, reiese varietatea, originalitatea și fertilitatea temelor ce au ocazionat un veritabil dialog de lungă durată, de maximă disponibilitate și noblețe, care pare să fi fost dirijat de Doamna Profesoară Ileana Oancea, într-un act sublim de tranzacție intelectuală.

Încă înainte de Revoluția din 1989, Doamna Profesoară Ileana Oancea, pe atunci lector al Facultății de Filologie din Timișoara, a obținut un lectorat de patru ani la Graz, în Austria (1983-1987), prilej de veritabilă implicare în proiecte academice europene, alături de foarte cunoscuți lingviști ai momentului, care nu au întârziat să o susțină ulterior, în diverse contexte științifice, arătându-se prieteni adevărați ai Universității de Vest din Timișoara. Doamna Profesoară Ileana Oancea a onorat numeroase invitații de a ține cursuri sau de a participa la conferințe în universități europene foarte bine cotate, în special în Franța, Italia și Austria - v. Orléans (1992), Udine (1995), Anvers (1996),

Innsbruck (1997).

Interesată de deschiderea spre Occident a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie, în anii de după Revoluție, Doamna Prof. univ. dr. Ileana Oancea a ocupat funcții administrative cu putere de decizie: două mandate de decan (1996-2004) și încă două de secretar științific (1991-1995; 2004-2008). Acestea i-au permis să pună în practică idei absolut laudabile. Sub autoritatea Domniei Sale, Facultatea s-a îmbogățit cu secții noi (Teologia, Biblioteconomia, Filosofia, Istoria); cu programe de studii la nivel de licență (limba și literatura italiană, limba și literatura spaniolă); cu studii masterale și doctorale de recunoaștere mondială. A fost director al masteratelor Lingvistică și didactică și Analiza discursului și primul director al Școlii doctorale a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie. În acest răstimp, când s-a dedicat cu toate resurselor sale intelectuale și afective bunului mers al Facultății și al Universității, o suită de personalități din elita lingvisticii mondiale au devenit doctori honoris causa ai UVT: Lorenzo Renzi, Eugeniu Coșeriu, Al. Niculescu, Maria Iliescu, Marius Sala, Harald Heppner, Liliane Tasmovski de Ryck, Teresa Ferro și alții.

Dacă astăzi se poate vorbi, cu suficiente argumente și exemple, despre o Școală lingvistică timișoreană, temeinică și originală, acest fapt se datorează unor incontestabile altitudini axiologice, la nivelul cărora Ileana Oancea se alătură, prin propriile realizări în domeniu, dar și prin vocația de a forma, integra și propulsa discipoli, unor personalități de prim rang ale lingvisticii de la noi: Profesorilor G.I. Tohăneanu, G. Ivănescu, Șt. Munteanu și Vasile Frățilă. Îi privim acum pe toți acești dascăli intrați în veșnicie de la o inevitabilă distanță, așa cum i-am privit, nu de mult, de (foarte) aproape: cu prețuire, grațitudine și respect. G.I. Tohăneanu a fost întemeietorul acestei Școli, în care Doamna Profesoară Ileana Oancea a continuat direcția G. Ivănescu, fiind o romanistă pur-sânge, cunoscătoare, ca și Maestrul său, a idiomurilor și a culturilor romanice, dar a dezvoltat și multiple alte interese – pentru stilistică, poetică, semiotică, teorie lingvistică (fiind adeptă a lingvisticii integrale a lui E. Coșeriu), traduceri etc. –, arătându-se a fi tot mai modernă în viziune și limbaj, de la un deceniu la altul.

În urmă cu vreo cincisprezece ani, s-au creat la Timișoara premisele organizării unui colocviu internațional, pentru care s-a adoptat acronimul CICCCE (Colocviul internațional de cultură și comunicare în România europeană). Evident că pentru implementarea acestui grandios proiect, ca și pentru aceea a CSRT (Centrul de studii romanice de la Timișoara) experiența și notorietatea Doamnei Profesoare Ileana Oancea au fost esențiale și decisive. Însă nu numai că domnia-sa ne-a sprijinit, dar s-a implicat în planurile noastre și în activități de tot felul cu o feroare tinerească, probând energii nebănuite și o incomparabilă sete de continuare și aprofundare a unui traseu ce-i aparținea pentru totdeauna.

Cărturar de prestigiu al Timișoarei, Doamna Prof. univ. dr. Ileana Oancea a devenit, încă din 1990, și membru al Uniunii Scriitorilor din România. O recomandau pentru acest statut studiile de poetică și de stilistică, ce oglindeau pasiunea pentru cercetarea și interpretarea textului literar, pasiune care nu a scăzut în intensitate cu trecerea anilor, ci a fost izvorul atâtor comentarii literare de mare preț. În sala de la *Orizont*, la diverse lansări de cărți, la toate întâlnirile cu scriitorii, Doamna Profesoară Ileana Oancea venea cu zâmbetul pe buze, cu bucuria de a se revedea cu prieteni vechi, dintre care cei mai

mulți îi fuseseră studenți. În 2025, moartea a făcut ravagii printre scriitori. Avem impresia că scriitoarea Ileana Oancea a plecat împreună cu „cei smulși” dintre ei din lumea aceasta, ca-ntr-un vârtej de frunze, cum sugerează Eugen Dorcescu, într-un poem-omagiul pentru colegii săi, mutați, de curând, la Domnul:

TOAMNĂ

– Spune-mi, ce-nseamnă
o nouă toamnă?,
m-a-ntrebat, azi, în zori,
Îngerul sfânt.

– Ce-ar putea să însemne?
Iată, frunzele-s semne,
care poartă cu ele,
în frenetic avânt,

nume și chipuri,
Ildikó,
Ștefan,
Nina,
Maria,
Ileana,
Alexandru și
Paul*,
înspre inima morții, în
cumplitul pământ.

(21; 31 octombrie 2025)

(* RIP: Ildikó Achimescu, Ștefan Ehling, Nina Ceranu, Maria Nițu, **Ileana Oancea**, Alexandru Ruja, Paul Eugen Banciu).

Pierderea Doamnei Prof. univ. dr. Ileana Oancea este uriașă atât pentru universitari, scriitori și prieteni, cât și, mai mult ca sigur, pentru familia sa, spre care ne îndreptăm cele mai sincere condoleanțe.

Pentru toate realizările domniei-sale, pentru sprijinul constant în evoluția comunității academice, pentru devoțiunea față de aceasta, adăugăm la cele spuse până acum, un plin de recunoștință cuvânt de rămas bun, dând glas, pentru ultima dată, în română și în spaniolă, limba romanică pe care atât de mult a îndrăgit-o, mulțumirilor noastre:

SĂRUT-MÂNA, DOAMNA PROFESOARĂ ILEANA OANCEA!
MIL GRACIAS, MAESTRA ILEANA OANCEA!